

Avizul Comitetului Economic și Social European privind sistemele alimentare mai durabile
(aviz exploratoriu)
(2016/C 303/08)

Raportor: domnul Mindaugas MACIULEVIČIUS

La 16 decembrie 2015, în conformitate cu articolul 304 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene, viitoarea Președinție neerlandeză a Consiliului Uniunii Europene a hotărât să consulte Comitetul Economic și Social European cu privire la

„Sisteme alimentare mai durabile”

(aviz exploratoriu).

Secțiunea pentru agricultură, dezvoltare rurală și protecția mediului, însărcinată cu pregătirea lucrărilor Comitetului pe această temă, și-a adoptat avizul la 11 mai 2016.

În cea de a 517-a sesiune plenară, care a avut loc la 25 și 26 mai 2016 (ședința din 26 mai 2016), Comitetul Economic și Social European a adoptat prezentul aviz cu 152 de voturi pentru, 1 vot împotriva și 1 abținerere.

1. Concluzii și recomandări

1.1 Recunoscând că este urgent nevoie să se abordeze multiplele consecințe economice, de mediu și sociale ale producției și consumului de alimente, CESE solicită Comisiei Europene și statelor membre să elaboreze o politică europeană clară și un plan de punere în aplicare pentru crearea unui sistem alimentar durabil, rezistent, sănătos, echitabil și favorabil climei, care să încurajeze cooperarea și înțelegerea reciprocă între toate părțile interesate de-a lungul lanțului de aprovizionare cu alimente. Trebuie să se asigure o mai bună coerență și integrare a obiectivelor și instrumentelor politicii alimentare (de exemplu, cele privind agricultura, mediul, sănătatea, clima, ocuparea forței de muncă etc.), ținând seama de cei trei piloni ai durabilității.

1.2 Este absolut necesară tranziția către sisteme alimentare mai durabile, care să acopere toate etapele, de la producție până la consum; producătorii trebuie să cultive mai multe alimente, reducând în același timp impactul asupra mediului, în timp ce consumatorii trebuie să fie încurajați să adopte regimuri alimentare nutritive și sănătoase, cu o amprentă de carbon redusă. Uniunea Europeană trebuie să își intensifice eforturile de punere în aplicare a obiectivelor de dezvoltare durabilă (ODD) ale ONU, deoarece acestea oferă un cadru esențial pentru eforturile comune de a hrăni populația lumii în mod durabil până în 2030.

1.3 CESE recunoaște că niciun sistem de producție alimentară nu va putea hrăni de unul singur populația planetei în condiții de siguranță. În schimb, o combinație de diferite practici convenționale, inovatoare și agroecologice ar putea contribui la o mai bună abordare a implicațiilor de mediu și climatice ale sistemelor de producție alimentară. În special, o combinație între agricultura de precizie, care implică o și mai mare dezvoltare a sistemelor TIC și de urmărire prin satelit, și agroecologie ar putea completa agricultura convențională prin furnizarea unui set de principii și practici menite să sporească durabilitatea sistemelor agricole, cum ar fi o mai bună întrebuințare, depozitare și mobilizare a biomasei, asigurarea unor condiții pedologice favorabile, promovarea diversificării culturilor și reducerea la minimum a utilizării pesticidelor. Promovarea în continuare a modelelor agricole închise ar putea duce la o agricultură în care nu se folosesc combustibili fosili. Reforma PAC a introdus o combinație de măsuri (ecologizare, programe agroecologice și de combatere a efectelor schimbărilor climatice etc.) care pot fi considerate un pas în direcția bună.

1.4 Este necesar ca toți operatorii ce intervin de-a lungul lanțului de aprovizionare cu alimente să aibă un venit stabil și rezonabil pentru a asigura noi investiții durabile și continue în domeniul tehnologiilor de agromediu și în cel al tehnicilor favorabile climei.

1.5 Prevenirea și reducerea risipei de alimente este o responsabilitate comună a tuturor actorilor din lanțul alimentar. CESE salută planul Comisiei din cadrul pachetului de măsuri privind economia circulară de a crea o platformă a părților interesate pentru a ajuta la încadrarea măsurilor necesare și a face schimb de bune practici cu privire la prevenirea și reducerea risipei de alimente. CESE solicită Comisiei să investigheze modul în care se aplică în practică ierarhia utilizării produselor alimentare în statele membre, inclusiv în ceea ce privește stimulentele economice care ar putea transmite semnale contradictorii întreprinderilor. Sprijinind o aplicare eficace a ierarhiei deșeurilor, CESE solicită, de asemenea, o revizuire a Regulamentului (CE) nr. 1069/2009, astfel încât produsele alimentare care nu sunt adecvate pentru consumul uman să poată fi utilizate ca hrană pentru animale, dacă sunt sigure în acest sens.

1.6 Opțiunile în materie de alimente durabile trebuie să fie promovate prin creșterea disponibilității și accesibilității acestora pentru consumatori. Consumul de produse alimentare durabile ar trebui încurajat prin crearea unei cereri mai puternice pe piață, prin achiziții publice verzi sau alte abordări. CESE solicită statelor membre să revizuiască orientările naționale privind alimentația pentru a reflecta durabilitatea și a sprijini introducerea educației alimentare în programele școlare. De asemenea, UE ar trebui să promoveze indicarea originii pe etichete, crearea unor etichete care să informeze în mod clar cu privire la aspectul durabilității produselor alimentare, precum și campanii publicitare vizuale la nivelul UE în favoarea unor alimente și regimuri alimentare mai sănătoase.

1.7 Politicile UE, în corelație cu programe de cercetare și de inovare specifice combinate cu stimulente financiare acordate producătorilor de alimente, ar trebui:

— să promoveze trecerea treptată la modele de agricultură care nu folosesc combustibili fosili;

— să sprijine o utilizare mai eficientă a resurselor, inclusiv a terenurilor, a apei și a substanțelor nutritive, la nivelul întregului sistem de producție.

1.8 O tranziție către sisteme alimentare durabile necesită o politică alimentară cuprinzătoare, integrată, cu o strategie bio-economică amplă, și nu doar o politică agricolă. Nu este nevoie neapărat de lansarea unei dezbateri care să ducă la polarizarea opiniei publice, ci de o abordare interdisciplinară, care să reunească direcțiile generale ale Comisiei, o gamă largă de ministere din statele membre, precum și autorități de la nivel local și regional și părți interesate din sistemele alimentare, pentru a aborda provocările interconectate evidențiate în prezentul aviz. CESE își exprimă speranța că interdependența dintre producția și consumul de alimente va fi recunoscută și că va fi elaborată o abordare politică europeană adecvată, care să includă diferite inițiative private, ce vor trasa calea către durabilitate, sănătate și reziliență. Cu toate acestea, pe viitor, politica agricolă comună și politica comună în domeniul pescuitului vor juca, de asemenea, un rol important în UE.

2. Introducere

2.1 Pe baza sesizării din partea Președinției neerlandeze a UE, CESE elaborează prezentul aviz pentru a sublinia preocuparea tot mai accentuată a societății civile cu privire la impactul asupra mediului, sănătății, precum și impactul economic și social al producției și consumului de alimente și provocările legate de hrănirea unei populații din ce în ce mai numeroase a globului într-o lume cu resurse limitate. Hrana joacă rolul central în toate societățile noastre; ea depinde de resursele naturale, dar le și afectează; hrana are un impact asupra sănătății publice și joacă un rol esențial în economia europeană, fiind cel mai mare sector al Uniunii în ceea ce privește ocuparea forței de muncă și contribuția la PIB.

2.2 Potrivit Grupului de experți la nivel înalt pentru securitate alimentară și nutriție al Comitetului pentru securitatea alimentară mondială, un sistem alimentar durabil (*sustainable food system* – SFS) este definit ca „un sistem care asigură securitatea alimentară și hrană pentru toți fără a compromite bazele economice, sociale și de mediu necesare în același scop pentru generațiile viitoare”⁽¹⁾. Prin urmare, tranziția către sisteme alimentare rezistente și durabile se referă la toate activitățile interdependente și conexe asociate producerii, prelucrării, transportului, depozitării, comercializării și consumului de alimente. De asemenea, este recunoscut rolul tendințelor globale de consum ca factor determinant al modului de producere a alimentelor și al tipurilor de alimente produse.

2.3 CESE va aborda problema sistemelor alimentare durabile într-o manieră holistică și se va concentra în principal asupra contextului actual al UE, dar se va ține seama și de implicațiile externe, având în vedere că UE este cel mai mare exportator și importator de produse agricole și alimentare la nivel mondial.

2.4 În 2014, se aștepta o comunicare privind alimentele durabile, însă aceasta a fost ulterior retrasă din programul de lucru al Comisiei. Planul de acțiune al UE pentru economia circulară din decembrie 2015 a preluat unele dintre aceste chestiuni și a inclus reducerea risipei de alimente ca prioritate-cheie, reflectând astfel angajamentul asumat de UE și statele membre în contextul obiectivelor de Dezvoltare Durabilă (ODD) ale ONU pentru 2030 de a înjumătăți risipa de alimente pe cap de locuitor la nivelul vânzării cu amănuntul și al consumatorilor și de a reduce pierderile de alimente de-a lungul lanțurilor de producție și de aprovizionare (ODD 12.3).

3. Principalele provocări cu care se confruntă sistemele alimentare actuale

3.1 Comitetul internațional pentru gestionarea durabilă a resurselor al ONU identifică producția de alimente ca fiind sectorul cu cel mai mare **impact asupra mediului** dintre toate sectoarele, din punctul de vedere al utilizării resurselor la nivel global⁽²⁾; la nivelul UE, acest impact este, însă, mai scăzut. Sistemele alimentare folosesc numeroase resurse naturale, inclusiv terenuri, sol, apă și fosfor, dar și energie, pentru producerea de îngrășăminte pe bază de azot, prelucrare, ambalare, transport și refrigerare. Prin urmare, nu este surprinzător faptul că există și un impact asupra mediului la nivel global, inclusiv în ceea ce privește declinul biodiversității, despăduririle, degradarea terenurilor, poluarea apei și a aerului și emisiile de gaze cu efect de seră. Declinul continuu al biodiversității agricole la nivel de fermă rămâne un motiv serios de îngrijorare⁽³⁾. La nivel global, majoritatea resurselor de pește sunt pe deplin exploatate sau supraexploatate. Prin urmare, este necesară gestionarea tuturor acestor resurse în mod eficient și durabil, pentru a asigura o ofertă continuă de alimente sănătoase și la prețuri accesibile.

3.2 La nivel global, o treime din alimentele destinate consumului uman reprezintă pierderi sau risipă, însumând până la 1,6 miliarde de tone de alimente și generând 8 % din emisiile de gaze cu efect de seră la nivel mondial⁽⁴⁾. Producerea alimentelor care nu vor fi consumate contribuie cu peste 20 % la presiunea globală asupra biodiversității și ocupă aproape 30 % din totalul terenurilor agricole din lume.

3.3 În UE, **risipa de alimente**⁽⁵⁾ se ridică la aproximativ 100 de milioane de tone anual, estimări preconizate să crească cu 20 % până în 2020, dacă nu se iau măsuri preventive. În Europa, risipa de alimente se produce de-a lungul lanțului de aprovizionare, concentrându-se la nivelul gospodăriilor particulare la un nivel estimat la 46 %⁽⁶⁾. Se cuvine remarcat faptul că, în ultimii ani, sectorul vânzării cu amănuntul și cel al producției au făcut eforturi semnificative pentru a îmbunătăți prevenirea și reducerea risipei de alimente. Eforturile de a îmbunătăți durabilitatea producției și a lanțului de aprovizionare nu au sens fără o acțiune categorică de reducere a risipei de alimente.

⁽¹⁾ HLPE (2014): *Food losses and waste in the context of sustainable food systems, HLPE report* (Pierderile și risipa de alimente în contextul sistemelor alimentare durabile), raport HLPE, Roma: HLPE.

⁽²⁾ http://www.unep.org/resourcepanel/Portals/24102/PDFs/PriorityProductsAndMaterials_Summary_EN.pdf

⁽³⁾ COM(2013) 838 final, http://ec.europa.eu/agriculture/genetic-resources/pdf/com-2013-838_en.pdf

⁽⁴⁾ FAO (2011): *Global food losses and food waste* (Pierderile alimentare și risipa de alimente la nivel global).

⁽⁵⁾ Definiția ONU privind pierderile și deșeurile alimentare poate fi găsită la adresa: <http://thinkeatsave.org/index.php/be-informed/definition-of-food-loss-and-waste>

⁽⁶⁾ FUSIONS (2016) *Estimates of European food waste levels* (Estimări privind nivelul deșeurilor alimentare la nivel european) <http://eu-fusions.org/phocadownload/Publications/Estimates%20of%20European%20food%20waste%20levels.pdf>

3.4 În prezent, informațiile privind pierderile și risipa de alimente la nivel de fermă sunt insuficiente⁽⁷⁾. Pierderile și risipa de alimente pot fi cauzate, de exemplu, de lipsa modernizărilor în unele exploatații agricole, de anulările de comenzi și volatilitatea prețurilor la produsele de bază, care duc la îngroparea culturilor sub brazdă atunci când recoltarea lor nu este rentabilă din punct de vedere economic (dar cel puțin această situație are un impact pozitiv asupra mediului, deoarece contribuie la îmbunătățirea conținutului de materie organică al solurilor) sau la dumpingul și compostarea alimentelor care nu pot fi revândute. O altă provocare importantă o constituie – și o vor constitui din ce în ce mai mult – principalele efecte ale schimbărilor climatice asupra condițiilor meteorologice și posibilele focare de boli. Dacă se iau în calcul aceste efecte, volumul a ce ar putea fi considerat risipă de alimente este foarte mare de la an la an. În comparație cu restul lumii, UE a fost foarte activă în soluționarea acestei chestiuni și, prin urmare, ar trebui să sprijine difuzarea de bune practici și de know-how în acest domeniu.

3.5 Sistemele alimentare reprezintă una dintre cauzele **schimbărilor climatice**; de asemenea, se preconizează că ele vor fi afectate în mod semnificativ de acestea⁽⁸⁾. Schimbările climatice vor avea consecințe asupra disponibilității resurselor naturale de bază (apă, sol), ceea ce va determina schimbări semnificative ale condițiilor producției alimentare și ale producției industriale în unele zone⁽⁹⁾. Condițiile climatice extreme, cum ar fi inundațiile, seceta, incendiile și vântul puternic, precum și răspândirea bolilor plantelor și animalelor cauzată de climă, afectează deja producția de alimente și o vor afecta și mai mult în viitor.

3.6 Subnutriția și efectele supraabundenței produselor alimentare coexistă astăzi în anumite părți ale lumii. 795 de milioane de oameni suferă de foame, în timp ce numărul persoanelor supraponderale/obeze a ajuns la peste 1,4 miliarde de adulți la nivel global, ceea ce reprezintă aproximativ 30 % din totalul populației adulte; în același timp, problemele de sănătate cauzate de obezitate sunt în creștere rapidă atât în țările în curs de dezvoltare, cât și în cele dezvoltate⁽¹⁰⁾. Aceste cifre arată **dezechilibre profunde privind modul în care sunt produse, distribuite și consumate alimentele**. Creșterea numărului populației și o creștere prognozată de 82 % a consumului global de carne până în 2050 vor exacerba ambele probleme⁽¹¹⁾. Pe parcursul ultimilor 20 de ani, având în vedere urbanizarea și creșterea economică cu care s-au confruntat mai multe țări, a avut loc o tranziție în materie de nutriție, care a determinat schimbarea profilului producției și consumului de alimente. La nivel mondial, tiparele alimentare se îndreaptă în direcția includerii mai multor produse compuse, a unei cantități mai mari de carne și produse lactate, de zahăr și de băuturi cu conținut de zahăr⁽¹²⁾. În același timp, tot mai multe persoane au un stil de viață sedentar, caracterizat de lipsa de activitate fizică.

3.7 Creșterea animalelor joacă un rol important sau chiar esențial în sistemele alimentare, animalele reprezentând o sursă de proteine de înaltă calitate și de alte elemente nutritive, cum ar fi vitaminele și mineralele. De asemenea, creșterea animalelor joacă un rol semnificativ în cadrul circuitelor substanțelor nutritive la nivelul fermelor și la nivel regional, în protecția peisajelor deschise și diversificate, a pășunilor permanente și a habitatelor seminaturale, precum și în menținerea biodiversității, generând totodată venituri, active și mijloace de trai pentru populație. În același timp, în UE există, de asemenea, numeroase terenuri agricole care, în practică, nu convin decât pentru pășunat. Totuși, în ultimii 50 de ani s-a observat o creștere de peste patru ori a producției mondiale de carne și ouă, iar producția de lapte a crescut de peste două ori. În cursul aceleiași perioade, populația umană la nivel mondial a crescut doar de două ori⁽¹³⁾. Ar trebui remarcat faptul că structura cererii s-a modificat, de asemenea, și că creșterea producției de carne, lapte și ouă este legată de creșterea veniturilor, întrucât prețurile au rămas la un nivel scăzut.

3.8 Luând în considerare produsele alimentare de origine vegetală cultivate pentru consumul uman, hrana de origine vegetală cultivată pentru animale și culturile alimentare de origine vegetală utilizate pentru semințe și în scopuri industriale, cum ar fi pentru producerea biocombustibililor, la nivel mondial se produc în prezent de o dată și jumătate mai multe alimente decât ar fi necesar pentru a hrăni populația actuală, în principiu suficient pentru a asigura hrana populației prognozate pentru anul 2050. Cu toate acestea, nivelurile actuale ale risipei de alimente la nivel mondial, precum și producția de hrană pentru animale necesară pentru a susține creșterea consumului de carne generează o cerere care va impune creșterea semnificativă a producției de alimente. Pentru a hrăni lumea în mod durabil în 2050 și ulterior, este nevoie de o combinație între productivitate și optimizarea utilizării terenurilor agricole și resurselor piscicole existente, compatibilă cu stabilitatea și calitatea mediului, cu siguranța și sănătatea la locul de muncă și cu justiția socială, precum și de o reorientare către regimuri alimentare durabile și de o reducere susținută a pierderilor și risipei de alimente.

⁽⁷⁾ Set de date FUSIONS UE 2015; Studiu pregătit al CE privind deșeurile alimentare, 2011 <http://eu-fusions.org/index.php/publications>, http://ec.europa.eu/environment/eussd/pdf/bio_foodwaste_report.pdf

⁽⁸⁾ AEM (2015) <http://www.eea.europa.eu/signals/signals-2015/articles/agriculture-and-climate-change>

⁽⁹⁾ A se vedea Strategia UE privind adaptarea la schimbările climatice [COM(2013) 216 final].

⁽¹⁰⁾ OMS (2015): date furnizate de Observatorul Mondial al Sănătății (Global Health Observatory – WHO). Disponibil la: http://www.who.int/gho/ncd/risk_factors/obesity_text/en/

⁽¹¹⁾ WRR (2015): *Towards a food policy* (Către o politică alimentară).

⁽¹²⁾ Cabinetul neerlandez (2015), Agenda alimentară pentru alimente sigure, sănătoase și durabile.

⁽¹³⁾ FAOSTAT, 2015.

3.9 Creșterea prețurilor pentru produsele agricole și factorii de producție agricolă, precum și volatilitatea prețurilor din ultimii 10 ani au reprezentat o provocare la adresa securității alimentare și a robusteții sistemului alimentar, generând în același timp motive serioase de îngrijorare atât pentru consumatori, cât și pentru producători. Pe de o parte, nivelul ridicat al prețurilor finale nu a generat venituri mai mari pentru producătorii de alimente; dimpotrivă, scăderea sau stagnarea acestora implică exercitarea unei presiuni în sensul reducerii costului forței de muncă, punând în pericol stabilitatea venitului tuturor operatorilor. Pe de altă parte, criza economică a afectat puterea de cumpărare a consumatorilor. Este necesar ca toți operatorii ce intervin de-a lungul lanțului de aprovizionare cu alimente să aibă un venit stabil și rezonabil pentru a asigura noi investiții durabile și continue în domeniul tehnologiilor de agromediu și în cel al tehnicilor favorabile climei.

3.10 Evoluțiile recente ale piețelor agricole, în special în sectorul produselor lactate, furnizează dovezi clare ale unor astfel de dezechilibre potențiale, cauzate nu numai de o producție excedentară, ci și de interdicții motivate politic în fostele piețe de export. Stabilitatea viitoare va depinde în mare măsură de rezistența la șocuri a bazei de aprovizionare cu alimente, schimbările climatice fiind cel mai important dintre acestea. Diversificarea agriculturii, finanțarea inovatoare, sistemele de asigurare a veniturilor și alte instrumente inovatoare de gestionare a pieței care oferă protecție împotriva turbulențelor climatice sau ale pieței trebuie să fie puternic promovate de politicile UE.

3.11 Efectele sociale și de redistribuire ale prețurilor produselor alimentare trebuie privite din perspectiva producătorului, dar și a consumatorului. În prezent, mulți consumatori nu își permit să cumpere alimente de cea mai bună calitate. De-a lungul ultimilor ani, relațiile de putere din cadrul lanțului de aprovizionare cu alimente s-au schimbat, conducând la o concentrare progresivă a producătorilor de produse alimentare și a comercianților cu amănuntul de pe piață și, prin urmare, la modificarea raportului de forțe în materie de negociere, mai ales în avantajul sectorului comerțului cu amănuntul și în detrimentul producătorilor primari. Această problemă va fi abordată într-un aviz separat al CESE, pe tema „Un lanț de aprovizionare cu alimente mai echitabil”.

3.12 Întrucât accentul în comerțul mondial se pune din ce în ce mai mult pe negocieri bilaterale și mega-regionale, în lipsa unor concluzii clare ale Rundeii de la Doha a OMC, este esențial să se țină cont pe deplin de implicațiile climatice și de mediu, precum și de calitatea produselor alimentare și de standardele de sănătate, de standardele mai cuprinzătoare sanitare și fitosanitare (SPS) precum și de procesul de producție („ecosistemul industrial” în care se realizează producția, condițiile de muncă, contextul cultural al producției și relațiile de muncă). Pentru UE este imperios necesar să se evite orice relocare a producției de alimente în țări terțe în cazul în care acest lucru se datorează exclusiv sau în principal faptului că nivelul de exigență al obligațiilor legale pentru producția de alimente nu este la fel de ridicat ca în UE. Politicile UE trebuie să joace un rol esențial la nivel global în stimularea producției de alimente sigure și sănătoase și să interzică importul de produse alimentare care nu îndeplinesc standardele internaționale SPS sau standardele de siguranță alimentară.

3.13 În ultimii 140 de ani, cooperativele de producători au arătat în mod clar că sunt mai rezistente la turbulențele de pe piețele agricole și că aduc o contribuție la evitarea delocalizării producției de alimente. Prin urmare, este esențial să se promoveze în continuare la nivel de sectoare și regiuni, eventual cu și mai multă energie, cooperarea dintre agricultori și cooperative, în special cooperativele mici. Un accent deosebit ar trebui pus pe acele sectoare și regiuni în care cooperarea este scăzută.

4. Domeniile majore de intervenție pentru o tranziție către sisteme alimentare mai durabile

Promovarea unei producții alimentare eficiente din punctul de vedere al utilizării resurselor, mai rezistentă la schimbările climatice

4.1 Reducerea impactului agriculturii, acvaculturii și pescuitului asupra mediului, inclusiv reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră, necesită modificări ale modului în care se produc alimentele. Este necesar să se adopte practici mai durabile pentru a stopa epuizarea resurselor naturale, precum și pentru a permite adaptarea la schimbările climatice și reducerea efectelor acestora. O serie de măsuri ar putea fi în beneficiul productivității agricole, crescând totodată durabilitatea mediului și capacitatea de adaptare la schimbările climatice, cum ar fi creșterea diversității soiurilor de plante și a raselor de animale, ameliorarea animalelor și a plantelor, îmbunătățirea funcționalității ecosistemelor agricole și de gestionare a apei, promovarea cercetării și inovării și aplicarea rezultatelor acestora, optimizarea funcțiilor solului, facilitarea transferului de cunoștințe și a formării și promovarea schimbărilor tehnologice prin sprijinirea investițiilor. Trebuie să se promoveze dezvoltarea suplimentară a sistemelor de comunicații prin satelit și a marilor centre de date ale UE pentru a facilita detectarea timpurie și prevenirea efectelor condițiilor meteorologice extreme și a diferitelor boli sau pregătirea în vederea acestora. De asemenea, ar trebui promovată agricultura de precizie.

4.2 Menținerea modelului fermei de familie în Europa este, de asemenea, esențială și ar necesita promovarea unei reînnoiri a generațiilor la fermă, pentru a contracara efectele unei populații în curs de îmbătrânire. Acest lucru ar avea un impact pozitiv asupra creării de locuri de muncă în zonele rurale. Este important, de asemenea, să se poată menține o producție agricolă diversificată în toate regiunile UE. Ar trebui să se acorde o atenție deosebită regiunilor agricole defavorizate. Ar trebui să fie recunoscute diferite tipuri de exploatații agricole și să se pună în aplicare instrumente specifice în acest sens.

4.3 În ultimii ani, la nivelul lanțurilor de aprovizionare cu alimente au avut loc reorganizări menite să asigure reconectarea producătorilor cu consumatorii și relocalizarea producției agricole și alimentare. Printre acestea se numără agricultura sprijinită de comunitate, lanțurile scurte de aprovizionare, rețelele de produse alimentare alternative, sistemele agricole locale și vânzările directe. Chiar dacă sectorul este relativ redus, acesta trebuie promovat în continuare, întrucât el are un impact pozitiv în ceea ce privește vânzarea de produse alimentare proaspete, de calitate, sănătoase, tradiționale, cu efecte sociale și economice pozitive. IMM-urile au, de asemenea, o contribuție importantă în acest domeniu. Ar trebui evidențiat rolul specific al autorităților locale și ar trebui asigurate infrastructura necesară și investiții corespunzătoare în zonele urbane, pentru a facilita vânzarea directă de la producător. Ar trebui, de asemenea, încurajate bunele practici din sectorul privat, de exemplu atunci când o astfel de infrastructură este creată la inițiativa privată a centrelor comerciale locale.

4.4 Pentru a stimula o producție alimentară mai eficientă din punctul de vedere al consumului de resurse, reforma politicii agricole comune (PAC) a introdus o combinație de măsuri, incluzând ecologizarea obligatorie, programe agroecologice și un sprijin semnificativ din partea sistemului de consiliere agricolă și cercetare aplicată, pentru a aborda provocările de securitate alimentară, schimbările climatice și gestionarea durabilă a resurselor naturale, orientându-se în același timp spre zonele rurale și menținând activă economia rurală. Acest lucru poate fi considerat un pas important în direcția bună; totuși, punerea sa în aplicare, atât în ceea ce privește birocrăția, cât și câștigurile rezultate, ar mai putea fi îmbunătățită.

4.5 În ceea ce privește lanțul de aprovizionare pentru produse obținute din pescuit, este important să se asigure un echilibru corect între sănătate și durabilitate, deoarece consumul de pește este sănătos, dar o presiune excesivă asupra pescuitului este adesea diametral opusă durabilității ecologice. Reforma politicii comune în domeniul pescuitului, realizată în 2013, ar trebui să contribuie la o utilizare mai eficientă a resurselor piscicole, în special prin obiectivul obligatoriu al unui randament maxim durabil stabilit pentru toate stocurile europene de pește. De asemenea, este important să se dezvolte, în mod durabil, modele de acvacultură în larg și pe uscat.

Stimularea prevenirii și a reducerii risipei de alimente de-a lungul lanțului de aprovizionare cu alimente

4.6 Pachetul de măsuri privind economia circulară prevede angajamentul UE și al statelor sale membre de a realiza obiectivul ONU de dezvoltare durabilă 12.3 de înjumătățire a risipei alimentare până în 2030. Pentru a sprijini realizarea acestui obiectiv, ierarhia utilizării produselor alimentare ar trebui să fie un principiu director în gestionarea resurselor alimentare, iar această acțiune ar trebui să fie sprijinită prin stimulente economice în toate politicile relevante ale UE. Astfel s-ar evita situația actuală în care, de multe ori, este mai ieftin să se arunce alimente comestibile, decât să se pregătească și să se livreze alimente pentru băncile de alimente.

4.7 O gestionare durabilă a resurselor necesită, de asemenea, eforturi sporite pentru o valorificare maximă a fluxurilor reziduale. Pentru identificarea rolului stimulentei economice în aplicarea corespunzătoare a ierarhiei UE de gestionare a deșeurilor, sunt necesare noi studii care să compare costul producției alimentare în cazul redistribuției, al hranei pentru animale, al digestiei anaerobe și al depozitării la groapa de gunoi în UE-28. Donațiile de alimente din sectorul hotelier și cel al alimentației rămân o provocare, iar legislația în acest domeniu este în continuare insuficient înțeleasă. Acesta este un domeniu-cheie în care ar fi deosebit de util să existe orientări europene, de largă circulație, dedicate întreprinderilor din industria hotelieră.

4.8 Pachetul de măsuri privind economia circulară identifică, de asemenea, necesitatea de a clarifica orientările actuale privind utilizarea drept hrană pentru animale a produselor alimentare care nu sunt adecvate pentru consumul uman. O legislație solidă, care să reglementeze noile tehnologii de sterilizare a deșeurilor alimentare printr-un proces industrial centralizat, ar putea garanta siguranța microbiologică a hranei pentru animale, creând în același timp noi locuri de muncă și oportunități de investiții și preluând din plin avantajele pentru mediu ale unei aplicări mai eficiente a ierarhiei deșeurilor.

4.9 Întrucât sensibilizarea consumatorilor cu privire la schimbările necesare, la fel ca și acceptarea acestora, sunt aspecte esențiale, trebuie să se asigure materiale didactice referitoare la produsele alimentare, la durabilitatea produselor alimentare și la risipa de alimente, care să îmbunătățească valoarea produselor alimentare și să susțină schimbări comportamentale sistemice. Sunt deja disponibile module pentru școlile primare și secundare, universități și programe specializate în sectorul agricol, al producției și în industria hotelieră, bazate pe o gamă largă de bune practici.

4.10 UE este activă de câțiva ani în promovarea activităților de reducere a deșeurilor alimentare. Exemplul oferit de UE în realizarea obiectivului 12.3 va avea un rol esențial în succesul obiectivului la nivel global, de exemplu prin diseminarea bunelor practici și a cunoștințelor europene.

Consolidarea legăturii dintre sistemele alimentare și strategiile privind schimbările climatice

4.11 Impactul schimbărilor climatice se resimte la toate nivelurile securității alimentare, nu numai în ceea ce privește randamentul și culturile, dar și sănătatea agricultorilor, răspândirea dăunătorilor și a bolilor, declinul biodiversității, instabilitatea veniturilor, calitatea apei etc. Pierderea de terenuri arabile cauzată de degradarea solului și urbanizarea terenurilor agricole este, de asemenea, un potențial motiv de îngrijorare. Prin urmare, este esențial să se mențină prioritatea utilizării terenurilor pentru producția de alimente. Instituțiile și sectorul privat joacă un rol esențial în asigurarea rezistenței sistemelor alimentare, de exemplu, prin îmbunătățirea programelor de protecție socială pentru a reduce șocurile resimțite de gospodării și a asigura continuarea investițiilor în tehnologii cu emisii reduse de carbon în sectorul agricol și cel alimentar, prin îmbunătățirea diversificării culturilor și dezvoltarea resurselor genetice, prin investiții în dezvoltarea unei agriculturi rezistente, atât în cadrul fermelor, cât și în afara acestora, dar și prin implementarea unor sisteme care să asigure o mai bună gestionare a riscurilor legate de schimbările climatice.

4.12 Având în vedere pilonul economic al durabilității, Comisia și statele membre trebuie să ia în considerare atât potențialul de atenuare a impactului dioxidului de carbon, cât și pe cel de sechestrare a carbonului, oferind, în același timp, toate mijloacele de sprijin financiar pentru punerea în aplicare, promovând mecanisme inovatoare de cooperare în parteneriat public-privat. Indicatorii suplimentari privind creșterea productivității agricole, terenurile existente, regimurile alimentare, pierderile și risipa de produse alimentare ar completa imaginea impactului sistemelor alimentare asupra schimbărilor climatice.

Promovarea unui regim alimentar mai sănătos și mai durabil

4.13 O alimentație sănătoasă este adesea o alegere durabilă⁽¹⁴⁾, în special în cadrul unei alimentații echilibrate. De exemplu, consumul de alimente de sezon, locale, de origine vegetală diversă este benefic atât pentru sănătate, cât și pentru mediu. Un model mai sănătos de alimentație reduce, de asemenea, riscul apariției bolilor cronice, costurile asistenței medicale și pierderea productivității muncii în economie. Este necesar să existe unele principii pentru elaborarea de orientări privind regimurile alimentare sănătoase și durabile, care să poată fi luate în considerare de către statele membre. Orientările privind regimurile alimentare și aprovizionarea au un impact direct asupra consumului în cazul în care sunt adoptate de către instituții publice, cum ar fi școlile și spitalele. De asemenea, trebuie menționată și tranziția nutrițională care are loc la nivel global, precum și rolul UE de a oferi un model de urmat în materie de regimuri alimentare durabile. O abordare „flexitariană” vizând reducerea consumului de carne, cel puțin o dată pe săptămână, promovată, de exemplu, în Țările de Jos, poate fi considerată drept un bun exemplu în acest sens.

4.14 Inițiative precum programul alimentar școlar al UE, care include consiliere nutrițională, precum și distribuirea de produse nutritive, contribuie la adoptarea unor regimuri alimentare mai echilibrate. Comisia ar trebui să invite statele membre să promoveze un consum sănătos și durabil. La nivelul UE, ar trebui promovate, de asemenea, campanii publicitare vizuale privind alimentele sănătoase; aceasta ar fi și o bună modalitate de a determina creșterea consumului de produse locale în timpul turbulențelor de pe piețele globale.

⁽¹⁴⁾ Consiliul pentru sănătate din Țările de Jos, *Guidelines for a healthy diet: the ecological perspective* (Orientări pentru un regim alimentar sănătos: perspectiva ecologică), publicația nr. 2011/08, Haga: Consiliul pentru sănătate din Țările de Jos (Gezondheidsraad).

4.15 Întrucât consumatorii s-au obișnuit tot mai mult să cumpere alimente ieftine, valoarea reală a produselor alimentare trebuie subliniată din nou. Produsele ieftine nu iau în considerare factorii externi, cum ar fi costurile legate de tratarea apei. După cum s-a menționat mai sus, este necesar să existe o educație alimentară în școli, împreună cu o înțelegere a obiceiurilor alimentare sănătoase și cu dezvoltarea abilităților de gătit de bază, care să poată contribui la o stare bună de sănătate prin hrană preparată acasă, în conformitate cu recomandările nutriționale și cu cele privind reducerea risipei de alimente.

4.16 Se remarcă faptul că Ministerul olandez al Sănătății, Bunătății și Sportului a inițiat un acord pentru îmbunătățirea compoziției alimentelor cu asociațiile de producători, de comercianți cu amănuntul, din sectorul serviciilor de catering și sectorul hotelier, ceea ce va asigura produse mai sănătoase și va face ca opțiunea sănătoasă să fie alegerea cea mai ușoară. Acest acord include obiective ambițioase privind reducerea progresivă a cantității de sare, de grăsimi saturate și de calorii din produsele alimentare până în 2020, reducând la minimum modificările sesizabile ale profilurilor de aromă⁽¹⁵⁾. Prin prezentul aviz se solicită punerea în aplicare a cadrului UE pentru inițiativele naționale referitoare la substanțele nutritive selectate, și anume a anexei aprobate recent privind zaharurile adăugate.

4.17 Grație unor aspecte precum dezvoltarea produselor, dezvoltarea pieței și crearea de parteneriate-cheie, alegerile sănătoase și durabile pot fi, de asemenea, simple și atrăgătoare. Industria și societatea civilă ar trebui să exploreze și să profite de oportunitățile de sporire a consumului de fructe și legume locale de sezon și a consumului de alte produse bogate în fibre în mod natural, cum ar fi produsele alimentare integrale sau leguminoasele. Desemnarea acestui an de către ONU drept „Anul internațional al leguminoaselor” este un punct de plecare.

4.18 Punerea în aplicare a unui sistem de etichetare clar privind originea, mijloacele de producție și valoarea nutritivă a produselor alimentare ar facilita alegerile consumatorilor. Trasabilitatea este, de asemenea, foarte importantă atât pentru producătorii de alimente, cât și pentru consumatori, pentru a garanta siguranța alimentară. Trebuie să se ia în considerare posibilitatea creării unei etichete unice, ușor de înțeles, care să indice un „aliment durabil”, iar Comisia trebuie să evalueze fezabilitatea acesteia. Trebuie să se pună mai mult accentul pe tehnologii precum aplicațiile pentru telefoane mobile și introducerea unor ecrane pentru consumatorii din sectorul comerțului cu amănuntul, care să furnizeze toate informațiile necesare și să asigure trasabilitatea deplină.

Dezvoltarea bazei de cunoștințe și mobilizarea cercetării și inovării

4.19 Multe dintre provocările în abordarea securității globale a alimentelor și alimentației necesită participarea comunității științifice pentru generarea de cunoștințe, încurajarea inovării, angajarea publicului și contribuția la modelarea unui sistem alimentar mai durabil. În acest scop, s-au pus la dispoziție fonduri considerabile în cadrul programului de cercetare și inovare al UE Orizont 2020 și al fostului Al șaptelea Program-cadru. Cu toate acestea, cercetarea privind regimurile alimentare, pierderile și risipa de alimente nu a fost abordată în mod adecvat și necesită eforturi sporite. CESE sprijină cu fermitate inițiativa Comisiei privind o strategie pe termen lung pentru cercetarea și inovarea europeană în domeniul agricol, precum și cea mai recentă decizie ambițioasă a DG RTD de a elabora o strategie cuprinzătoare pentru un Spațiu european de cercetare în domeniul alimentației. Europa poate promova, de asemenea, tranziții nutriționale durabile și reducerea pierderilor și a risipei de produse alimentare în alte regiuni prin intermediul programului SWITCH⁽¹⁶⁾.

4.20 Comitetul director științific al UE pentru Expo Milano 2015 a identificat provocările în materie de cercetare în șapte domenii ample și a subliniat importanța promovării abordărilor sistemelor și a investițiilor în cercetarea inter și transdisciplinară. S-a recomandat, de asemenea, instituirea unui grup internațional pentru securitatea alimentară și nutrițională; acesta ar constitui un progres clar în ce privește promovarea unei abordări interdisciplinare și intersectoriale.

⁽¹⁵⁾ A Doua Cameră (Camera Reprezentanților) a Parlamentului Țărilor de Jos, 2014-2015, 32793, nr. 162.

⁽¹⁶⁾ <http://www.switch-asia.eu>

4.21 Cercetarea, inovarea și dezvoltarea sunt principalii factori ai tranziției către un sistem alimentar durabil, în conformitate cu obiectivele politicii privind schimbările climatice. CESE solicită instituțiilor UE și statelor membre să majoreze finanțarea pentru activitatea desfășurată în acest domeniu și solicită un efort comun prin care concluziile să fie partajate între comunitățile științifice, practicieni și alte părți interesate. Parteneriatul european pentru inovare privind productivitatea și durabilitatea agriculturii (PEI-AGRI), sprijinit de Fondul european agricol pentru dezvoltare rurală (FEADR), joacă un rol esențial în ce privește intensificarea cooperării și a colaborării între diverse părți interesate și asigurarea unei legături mai puternice între practicieni și cercetători. În plus, abordarea bazată pe mai mulți actori din cadrul Orizont 2020 constituie un instrument important pentru a se garanta că fermierii joacă un rol esențial în acest proces. Cheia succesului pentru punerea în aplicare a strategiilor de inovare o reprezintă promovarea activă a acestora prin intermediul organismelor consultative și educaționale către utilizatorii finali de la nivelul întregului sistem alimentar, precum și implicarea activă a utilizatorilor finali în activitățile de cercetare și inovare.

4.22 CESE subliniază faptul că utilizarea noilor tehnologii ale informației și telecomunicațiilor (TIC) și programele existente ale Comisiei, cum ar fi Galileo și Copernic, pentru sectorul agricol, contribuie la îmbunătățirea tehnicilor durabile de obținere a materiilor prime în UE. CESE solicită continuarea cercetării și dezvoltării în aplicarea TIC în toate sectoarele producției alimentare. Aceste tehnici sunt esențiale pentru promovarea în continuare a unei producții alimentare precise și mai eficiente din punctul de vedere al consumului de resurse, al depistării precoce a bolilor, al perturbărilor climatice și al condițiilor meteorologice extreme. La rândul său, aceasta poate duce la reducerea pierderilor de alimente la nivelul producției primare. De asemenea, mai multe activități de cercetare ar trebui să vizeze evaluarea potențialului tipurilor inovatoare de agricultură (cum ar fi agricultura urbană) și îmbunătățirea hranei pentru animale.

Combaterea bolilor animalelor și ale plantelor pentru a spori robustețea sistemului alimentar

4.23 Răspândirea dăunătorilor și a bolilor plantelor și animalelor, exacerbată de comerțul globalizat și de schimbările climatice, are un impact negativ asupra sistemelor alimentare. Focarele recente de pestă porcină africană sau de *Xylella fastidiosa* care afectează măslinele din sudul Italiei sunt doar câteva exemple ale modului în care bolile plantelor și animalelor pot perturba sistemul alimentar și genera pierderi alimentare. Deși UE deține unul dintre cele mai bune sisteme de detecție timpurie și de prevenire din lume, politica și cadrul său legislativ privind sănătatea animală și a plantelor pot fi dezvoltate și consolidate în continuare, punând un accent mai puternic asupra prevenirii crizelor, a unei mai bune supravegheri și depistări timpurii, pregătirii și gestionării, precum și asupra identificării și evaluării riscurilor emergente sau noi, atât în UE, cât și în afara UE. Există deja o rețea de laboratoare de referință pentru bolile animalelor, dar nu și pentru bolile plantelor. Cunoașterea și cercetarea sunt cei mai importanți piloni ai prevenirii. CESE solicită Comisiei și statelor membre să fie și mai ambițioase în finanțarea de urgență a centrelor de cercetare a bolilor animalelor și în înființarea unor laboratoare de referință pentru bolile plantelor. De asemenea, sistemele de detectare și prevenire timpurie ar trebui să fie consolidate, asigurând în același timp despăgubirea corespunzătoare pentru orice pierderi a producătorilor de alimente și a altor operatori (de exemplu, lucrătorii agricoli), inclusiv pentru daunele economice suferite de fermieri atunci când, în cazul izbucnirii unei epidemii, sunt impuse restricții comerciale de interes public general. În plus, trebuie să se acorde atenție instituirii unor sisteme agricole mai diverse, care să fie mai rezistente la tensiunile biotice.

4.24 Investițiile în domeniul cercetării ar trebui să se concentreze asupra prevenirii și depistării timpurii, întrucât tratamentul și eradicarea unei boli existente pot fi foarte costisitoare și perturbatoare. Consolidarea capacităților și sensibilizarea sunt aspecte esențiale, la fel cum este și transferul de cunoștințe de la cercetători către agricultori și alți operatori. Transferul de cunoștințe și cooperarea cu țările terțe sunt esențiale. UE ar trebui să promoveze legi, orientări și instrumente fără caracter obligatoriu pentru a asigura o mai bună supraveghere, dar, în același timp, este esențial să existe controale mai stricte ale importurilor. Problema rezistenței la antibiotice este, de asemenea, esențială, și ar trebui să se adopte o abordare integrată care să combine asistența medicală umană și veterinară (abordare „One Health”).

Bruxelles, 26 mai 2016.

Președintele
Comitetului Economic și Social European
Georges DASSIS